

Ministerie van Financiën
Directie Algemene Financiële en Economische Politiek

September 2024

Inhoudsopgave

Economie & overheidsfinanciën	3
1. Macro-economie	4
2. Bedrijfsleven en financiële sector	9
3. Overheidsfinanciën	13
Bevolking, arbeidsmarkt, inkomen & vermogen	22
4. Bevolking	23
5. Arbeidsmarkt	29
6. Inkomen en vermogen	36
Fysieke leefomgeving en klimaat	43
7. Klimaat en energie	44
8. Landbouw en Natuur	50
9. Wonen	53
Brede welvaart en sociaal domein	57
10. Brede welvaart	58
11. Armoede en ongelijkheid	64
12. Zorg en welzijn	69

Economie & overheidsfinanciën

- 1 Macro-economie
- 2 Bedrijfsleven en financiële sector
- 3 Overheidsfinanciën

1. Macro-economie

1.1 Kerncijfers Nederlandse economie

Bron: CPB en Ministerie van Financiën

* Volgt uit de macro-economische verkenning van het CPB

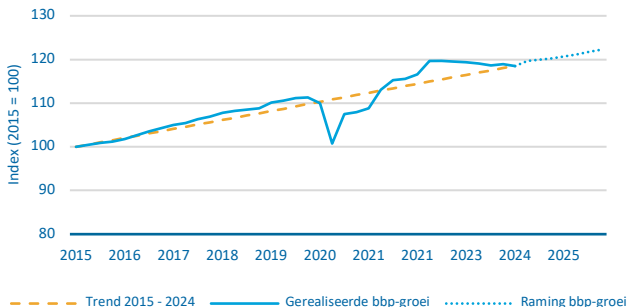
** Cijfers van het Ministerie van Financiën

	2022	2023	2024*	2025*
Volume bbp en bestedingen				
Bbp (waarde in miljard euro)	993,8	1067,6	1128,2	1176,3
Reële bbp-groei (in %)	5	0,1	0,6	1,5
Consumptie huishoudens (% groei)	6,9	0,8	0,7	2,7
Consumptie overheid (% groei)	1,3	2,9	2,5	1,3
Investerings (incl. voorraden) (% groei)	5,6	-9,1	-3,2	3,7
Uitvoer van goederen en diensten (% groei)	4,4	-0,5	-0,4	2,4
Invoer van goederen en diensten (% groei)	4,4	-1,8	-0,7	3,7
Prijzen, koopkracht, arbeidsmarkt				
Inflatie (CPI, %)	10	3,8	3,6	3,2
Koopkrachtontwikkeling, statisch, mediaan alle huishoudens (%)	-2,5	-0,6	2,5	0,7
Cao-loon bedrijven (% groei)	3,1	5,9	6,6	4,3
Bruto modaal inkomen (euro)	39.000	41.500	44.500	46.500
Personen in armoede (niveau in %)	4,8	4,6	4,5	4,4
Kinderen in armoede (niveau in %)	7,1	5,8	4,7	4,7
Werkloosheid (niveau in % beroepsbevolking)	3,5	3,6	3,7	3,8
Aantal werklozen (in duizend personen)	350	359	375	390
Groei arbeidsproductiviteit bedrijven (%)	1,8	-1,2	-0,3	1,3
Collectieve sector**				
EMU-saldo (% bbp)	-0,1	-0,4	-1,6	-2,8
EMU-schuld (% bbp)	48,3	45,1	44,2	46,6

De Nederlandse economie gaat naar verwachting weer groeien na een periode van stagnatie.

1.2 Ontwikkeling bruto binnenlands product (bbp, 2015 = 100)

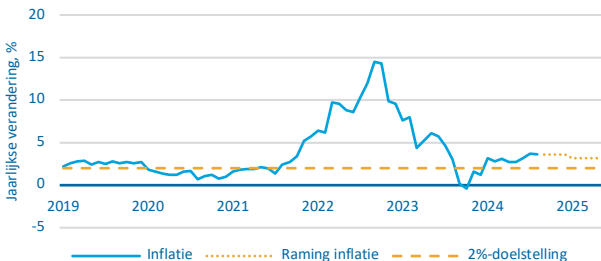
Bron: CBS en CPB

De inflatie neemt geleidelijk af sinds de piek in 2022, maar is nog hoger dan de 2%-doelstelling.

1.3 Consumentenprijsindex (CPI), procentuele verandering t.o.v. een jaar eerder

Bron: CBS en CPB

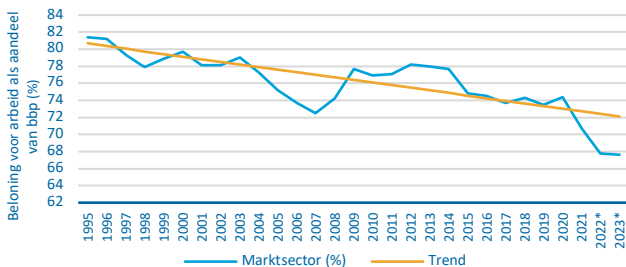

De arbeidsinkomensquote, de verhouding tussen arbeidsbeloning en totaal verdiende inkomen, volgt over de lange termijn een dalende trend.

1.4 Arbeidsinkomensquote

Bron: CBS

* Voorlopig cijfer

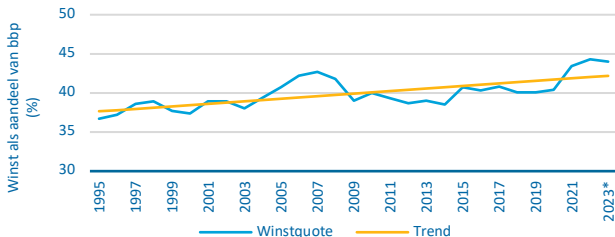

De winstquote, de winst in verhouding tot het bbp, volgt over de lange termijn een stijgende trend.

1.5 Winstquote niet-financiële vennootschappen

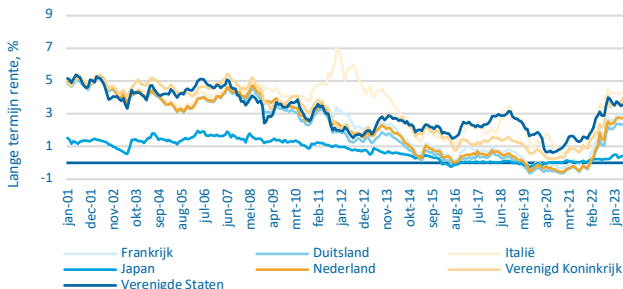
Bron: CBS

* Voorlopig cijfer

De rentes op staatsobligaties zijn gestabiliseerd na een periode van snelle stijging, maar liggen nog steeds hoger dan de jaren ervoor.

1.6 Ontwikkeling lange termijn rente staatsobligaties

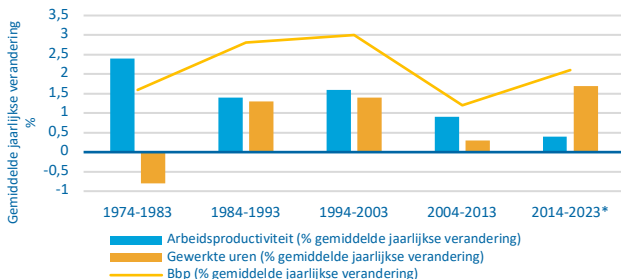

Productiviteitsgroei is belangrijk voor ons verdienvermogen; de groei van de arbeidsproductiviteit is de afgelopen decennia afgenomen.

1.7 Groei arbeidsproductiviteit, gewerkte uren en bbp (1974 – 2023)

Bron: CBS

* Voorlopig cijfer

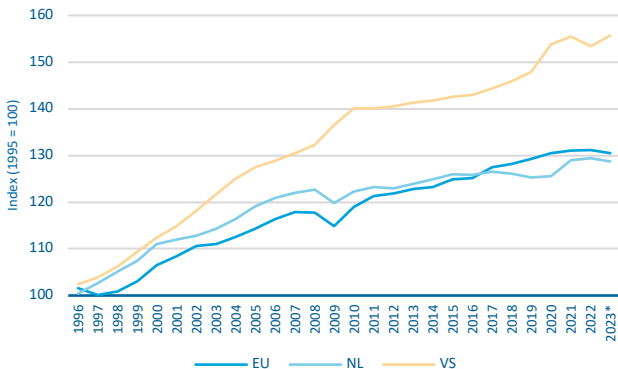

De Nederlandse en Europese productiviteitsgroei loopt achter op de productiviteitsgroei van de Verenigde Staten.

1.8 Nederlandse productiviteitsgroei vergeleken met andere landen (reële bbp per gewerkt uur; 1995=100)

Bron: Europese Commissie

* Voorlopig cijfer op basis van de lenteraming (2024) van de Europese Commissie

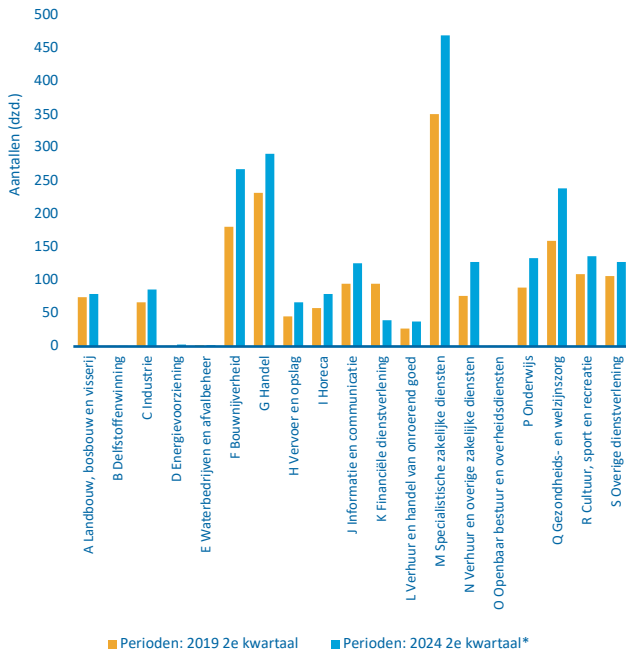

2. Bedrijfsleven en financiële sector

In veel sectoren is het aantal bedrijven gegroeid; de snelste groei zit in de zakelijke diensten, zorg, handel en de bouw.

2.1 Aantal bedrijven per sector, 2019 – 2024

Bron: CBS

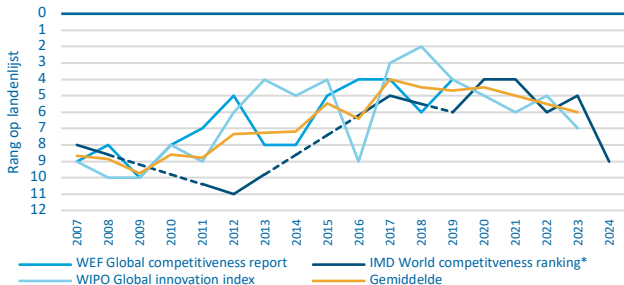

Het concurrentievermogen van Nederland is relatief sterk, maar de laatste jaren is een licht dalende trend zichtbaar.

2.2 Nederland op landenlijsten voor concurrentievermogen en vestigingsklimaat, 2007 – 2024

Bron: WB, WEF, IMD, WIPO

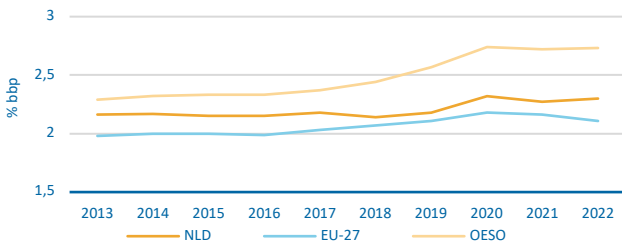
* Niet jaarlijks. Missende jaren 2008-2011, 2013-2016 en 2018 geïnterpoleerd

Nederlandse uitgaven aan onderzoek en ontwikkeling (O&O) lopen achter ten opzichte van het OESO gemiddelde.

2.3 Ontwikkeling van O&O uitgaven als percentage van het bbp

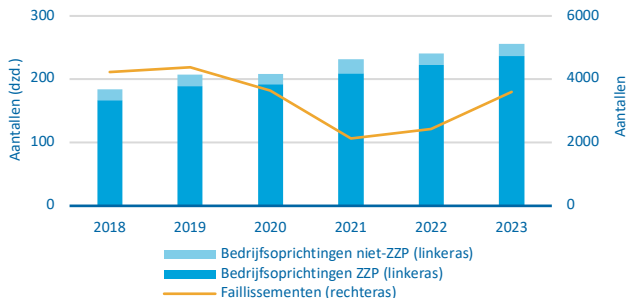
Bron: WB, WEF, IMD, WIPO

Het aantal bedrijfsoprichtingen groeit, gedreven door zzp'ers. Het aantal faillissementen normaliseert na een dip tijdens de coronacrisis.

2.4 Bedrijfsoprichtingen en faillissementen, 2018 – 2023

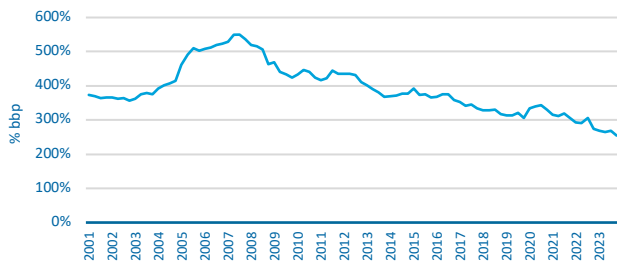
Bron: CBS

De bankensector is weliswaar afgenomen in omvang, maar nog relatief groot; dit vergroot de kwetsbaarheid van Nederland voor financiële schokken.

2.5 Bankomvang in % van bbp

Bron: DNB

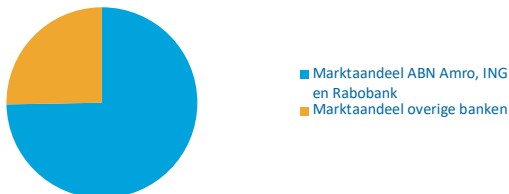

De drie grootbanken (ABN Amro, ING en Rabobank) omvatten 75% van de markt.

2.6 Marktaandeel van de drie grootbanken in 2023

Bron: ING, ANB AMBRO, Rabobank, DNB

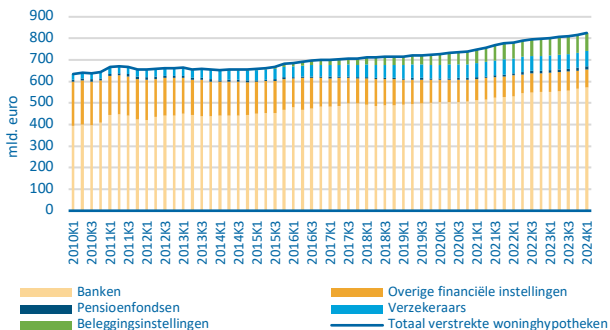
Dit betreft het totaal aan activa van banken waarvan het hoofdkantoor is gevestigd in Nederland.

Nederlandse banken verstrekken relatief veel hypotheeklen, en zijn daarmee relatief gevoelig voor schokken in de woningmarkt.

2.7 Woninghypotheeklen verstrekt aan huishoudens per sector, 2010 – 2024

Bron: DNB

3. Overheidsfinanciën

3.1 Budgettaire kerngegevens, 2024 en 2025

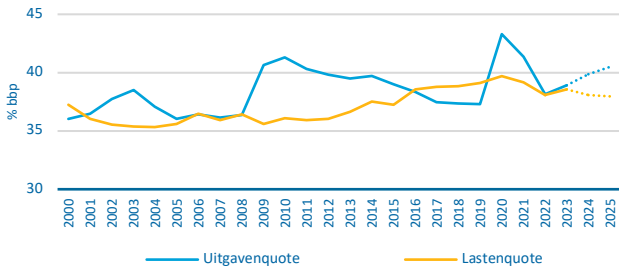
Bron: Ministerie van Financiën

in mld. euro tenzij anders aangegeven	2024	2025
Inkomsten	405,6	425,1
Reguliere netto-uitgaven binnen het uitgavenkader	396	427
Overige netto-uitgaven en correcties relevant voor het EMU-saldo	27,4	29,9
Totale netto-uitgaven relevant voor het EMU-saldo	423,4	457,0
EMU-saldo centrale overheid	-17,9	-31,9
EMU-saldo decentrale overheden	-0,6	-0,7
EMU-saldo collectieve sector	-18,5	-32,6
EMU-saldo collectieve sector (in % van bbp)	-1,6%	-2,8%
EMU-schuld collectieve sector	498,8	548,4
EMU-schuld collectieve sector (in % van bbp)	44,2%	46,6%
Bruto binnenlands product	1.128	1.176

In 2024 en 2025 geeft de overheid naar verwachting meer uit dan er binnenkomt.

3.2 Uitgaven- en lastenquote

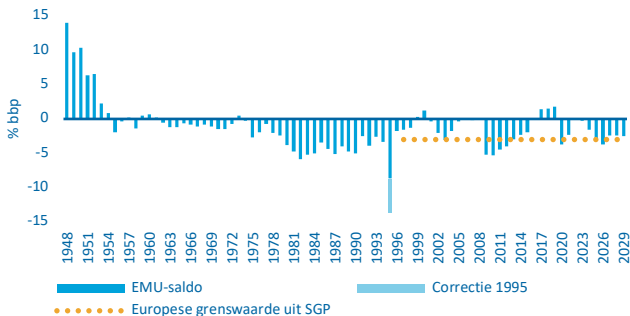
Bron: CPB

Het begrotingstekort blijft, op 2026 na, onder de in de EU afgesproken grens van 3% bbp.

3.3 Ontwikkeling EMU-saldo (in % bbp)

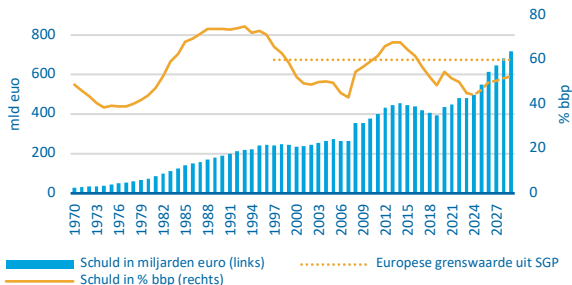
Bron: Ministerie van Financiën en CBS

De overheidsschuld loopt licht op maar blijft tijdens de kabinetsperiode onder de in de EU afgesproken grens van 60% bbp.

3.4 Ontwikkeling EMU-schuld, miljarden (links) en % bbp (rechts)

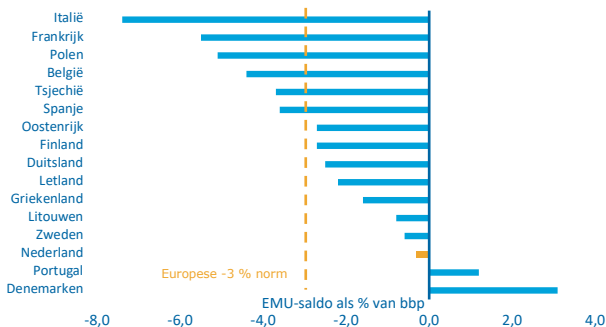
Bron: Ministerie van Financiën en CBS

Het Nederlandse begrotingstekort is laag vergeleken met andere Europese landen.

3.5 EMU-saldo 2023, Europese vergelijking, in % bbp

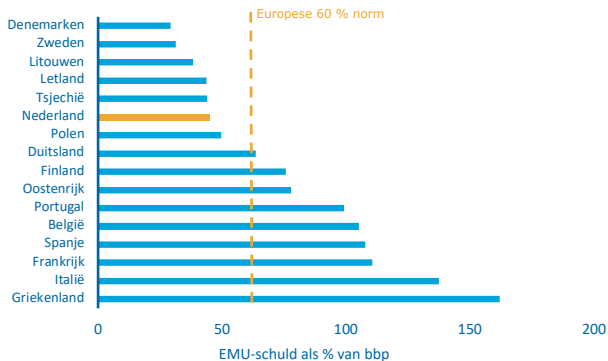
Bron: Eurostat

Ook de EMU-schuld is laag vergeleken met andere Europese landen.

3.6 EMU-schuld 2023, Europese vergelijking, in % bbp

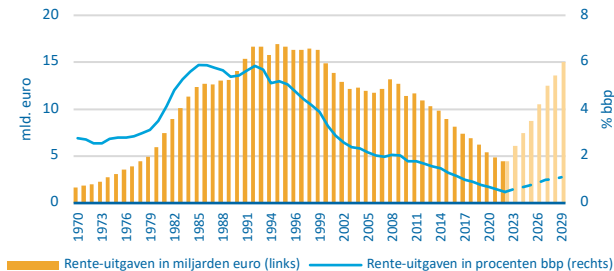
Bron: Eurostat

Oplopende rentes resulteren, voor het eerst in lange tijd, in oplopende nominale en absolute rentelasten voor de Rijksoverheid

3.7 Rentelasten staatschuld, miljarden (links) en % bbp (rechts)

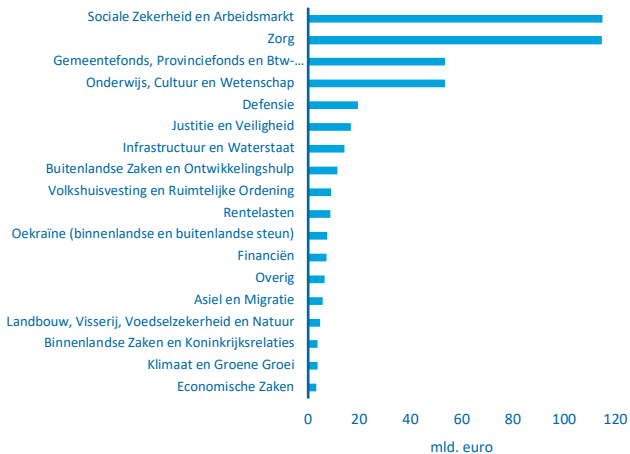
Bron: Ministerie van Financiën

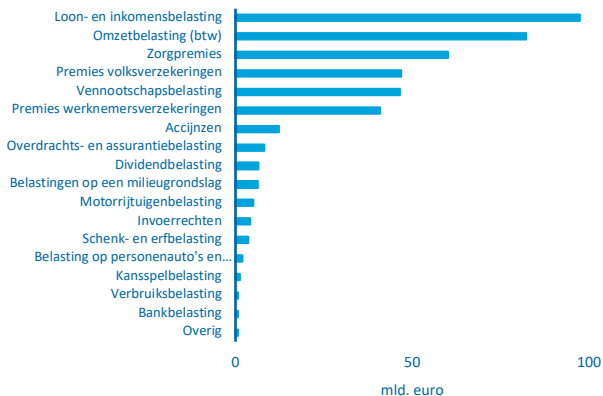
3.8 Uitgaven in 2025

Bron: Ministerie van Financiën

3.9 Inkomsten in 2025

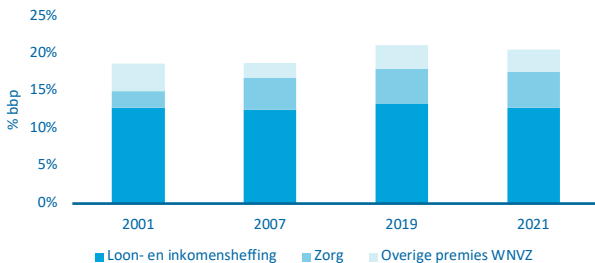
Bron: Ministerie van Financiën

De meeste belasting op arbeid gaat via de loon- en inkomensheffing, belastinginkomsten uit zorgpremies groeien.

3.10 Uitsplitsing belasting op arbeid als percentage van het bbp

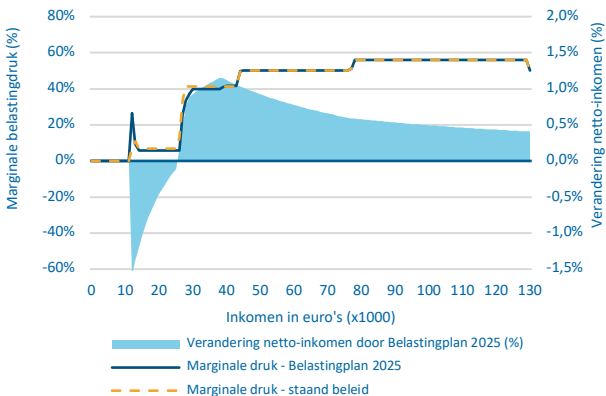
Bron: Ministerie van Financiën

Van de groep 'werkende alleenstaanden zonder kinderen' profiteren de hogere middeninkomens het meest als gevolg van beleid in het Belastingplan.

3.11 Marginale belastingdruk (links) en toename netto-inkomen (rechts) bij 'werkende alleenstaanden zonder kinderen', exclusief toeslagen

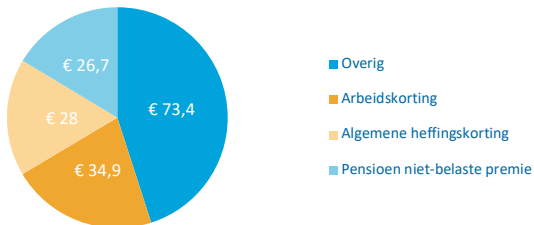
Bron: Ministerie van Financiën

Fiscale regelingen verlagen belastingontvangsten; de arbeidskorting, algemene heffingskorting en pensioenregeling hebben het grootste beslag.

3.12 Budgettaire omvang fiscale regelingen (in mld. euro), 2024

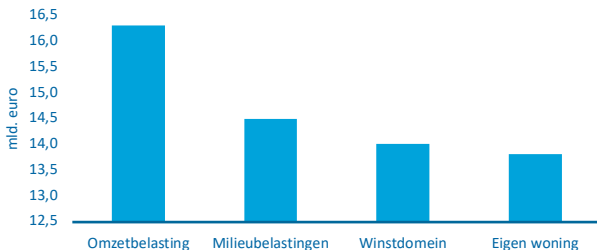
Bron: Ministerie van Financiën

Van de 'overige' fiscale regelingen, vallen de meeste binnen de omzetbelasting, milieubelasting, het winstdomein en de eigen woning.

3.13 Budgettaire omvang fiscale regelingen voor grootste categorieën (in mld. euro), 2024

Bron: Ministerie van Financiën

Veel fiscale regelingen slagen er niet in om hun doel te behalen (niet doeltreffend) of doen dat tegen te hoge kosten (niet doelmatig).

3.14 Niet doeltreffend of doelmatig – top 10 fiscale regelingen

Bron: Ministerie van Financiën

Ook is een groot aantal fiscale regelingen moeilijk om uit te voeren.

3.15 Zeer complex in de uitvoering – top 10 fiscale regelingen

Bron: Ministerie van Financiën

Bevolking, arbeidsmarkt, inkomen & vermogen

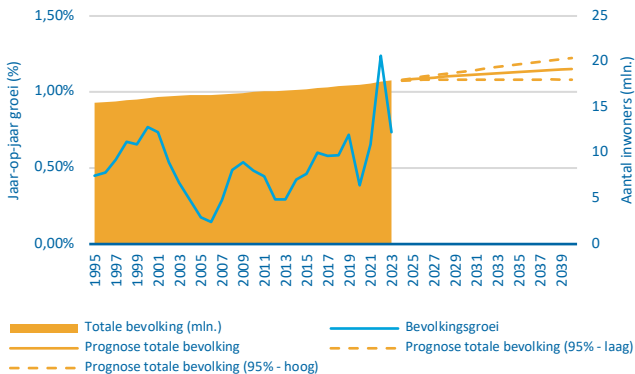
- 4 Bevolking
- 5 Arbeidsmarkt
- 6 Inkomen en vermogen

4. Bevolking

Nederland heeft 18 miljoen inwoners; dit groeit waarschijnlijk door tot 19,2 miljoen inwoners in 2040.

4.1 Totale bevolking en bevolkingsgroei, 1995 – 2023 met prognose tot 2040

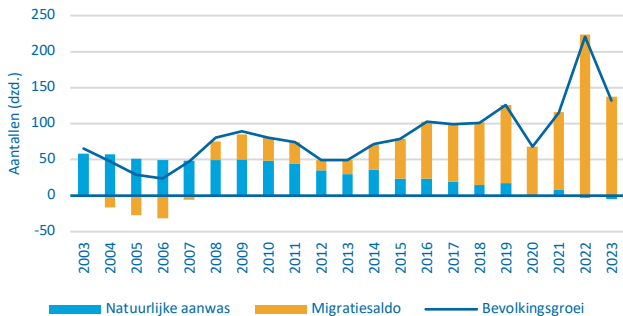
Bron: CBS

De natuurlijke bevolkingsgroei is gestagneerd; hierdoor groeit de Nederlandse bevolking enkel door het positieve migratiesaldo.

4.2 Bevolkingsgroei in Nederland – migratie en natuurlijke aanwas, in duizenden, 2003 – 2023

Bron: CBS

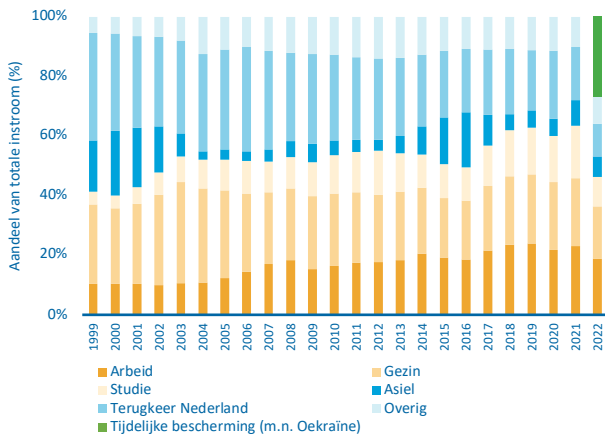

De redenen voor migratie zijn divers; de meest voorkomende redenen om te migreren zijn werk en gezin.

4.3 Redenen voor migratie als aandeel van de totale instroom, 1999 – 2022

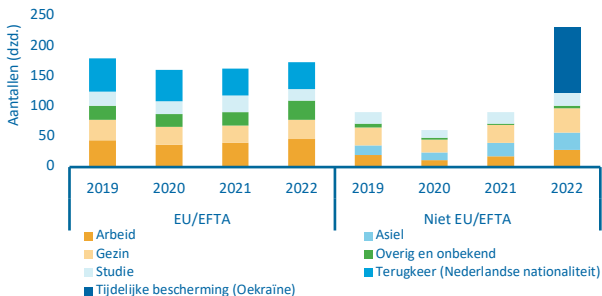
Bron: CBS

In voorgaande jaren kwamen de meeste migranten uit de EU/EFTA, gedreven door arbeidsmigratie, gezinsmigratie en terugkeer.

4.4 Afkomst en reden voor migratie, 2019 – 2022

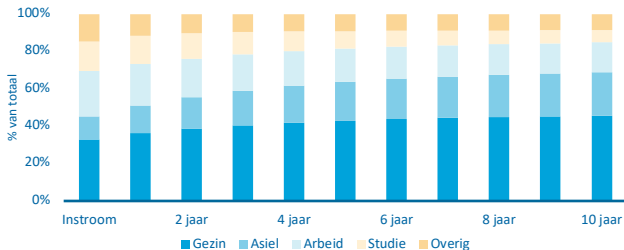
Bron: CBS

Gezins- en asielmigranten blijven gemiddeld langer in Nederland na instroom.

4.5 Reden voor migratie en verblijfsduur van cohorten tussen 1999 – 2020

Bron: Sonsbeek, J., Kramer, B. en Meijerink, G. (2023)

In de sectoren verhuur en overige zakelijke diensten (o.a. uitzenddiensten en beveiliging) werken veel arbeidsmigranten.

4.6 Arbeidsmigratie – werkgelegenheid naar sector, 2022

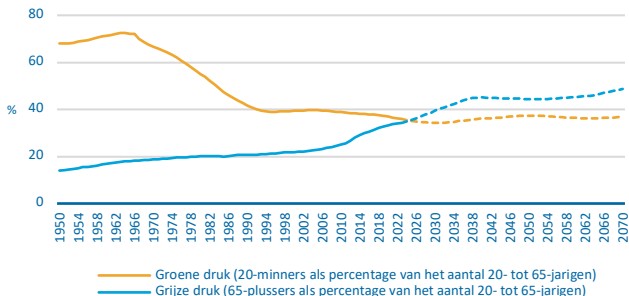
Bron: Migrantenmonitor (CBS), 2022

Nederland vergrijsd. Hierdoor stijgt de grijze druk; er zijn steeds meer 65-plussers ten opzichte van het aantal 20- tot 65-jarigen.

4.7 Grijze druk en groene druk over tijd, 1950 – 2023 met prognose tot 2070

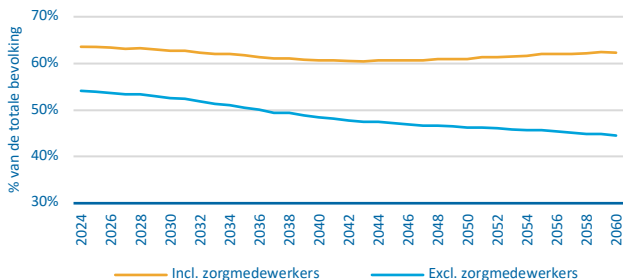
Bron: CBS

De beroepsbevolking krimpt door de dubbele klap van vergrijzing: er zijn relatief minder werkenden terwijl vraag naar zorgpersoneel stijgt.

4.8 Beroepsbevolking als % van de totale bevolking (inclusief en exclusief zorgmedewerkers), prognose 2024 – 2060

Bron: CBS en WRR

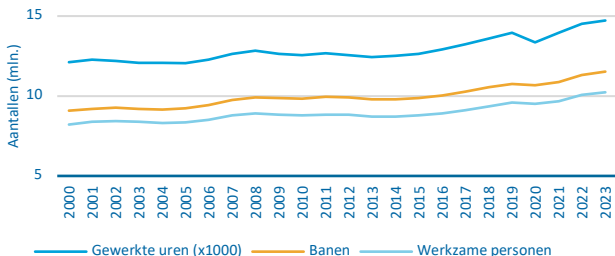

5. Arbeidsmarkt

Nederland werkt steeds meer, en steeds meer mensen werken.

5.1 Aantal werkzame personen, aantal gewerkte uren en aantal banen over tijd, 2000 – 2023

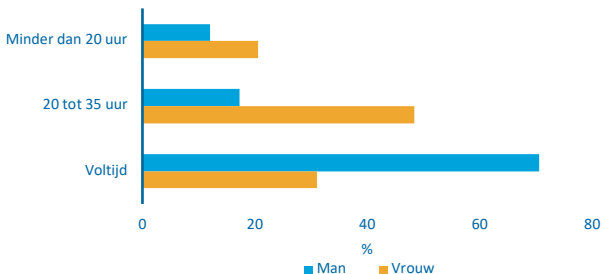
Bron: CBS

Mannen werken meer dan 2 keer zo vaak voltijd als vrouwen; vrouwen werken in 50% van de gevallen tussen de 20 en 35 uur.

5.2 Arbeidsduur per week, mannen en vrouwen, 2023

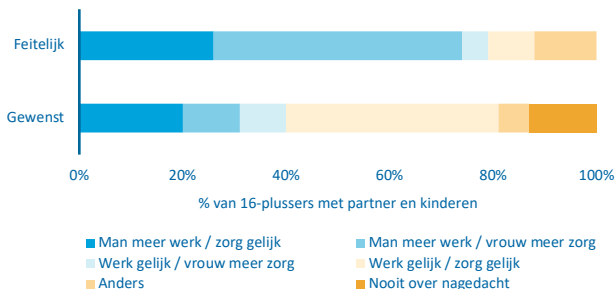
Bron: CBS

De feitelijke ongelijkheid in verdeling van betaald werk en zorg voor kinderen tussen mannen en vrouwen is groter dan mensen wensen.

5.3 Verdeling betaald werk en zorg voor kinderen, 2022

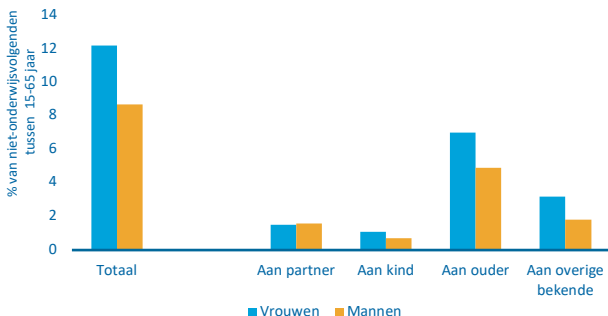
Bron: CBS, Emancipatie-opinies

Vrouwen bieden 1,5 keer vaker langdurige zorg dan mannen.

5.4 Verlenen van langdurige zorg, 2021

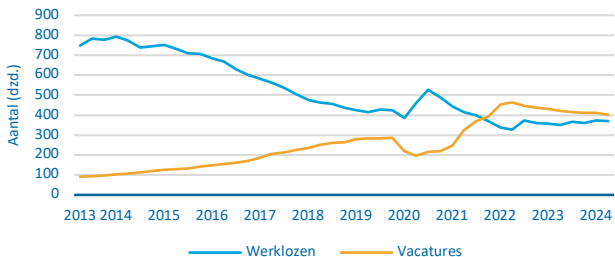
Bron: CBS

Sinds 2021 zijn er meer vacatures dan werklozen, maar sinds 2023 is de krapte weer afgenomen.

5.5 Vacatures en werkloosheid, 2013 - 2024

Bron: CBS

Voor veel sectoren waren meer dan de helft van de vacatures moeilijk te vervullen, in zowel 2022 als 2023.

5.6 Gemiddeld aandeel nieuwe vacatures dat moeilijk vervulbaar was, per sector, 2022 - 2023

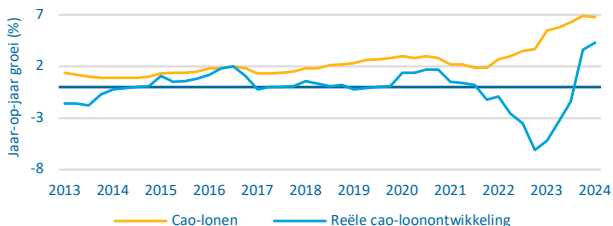
Bron: *werk.nl*

Tijdens de energiecrisis (2022 – 2023) liep de cao-loonontwikkeling flink achter op inflatie. Sinds 2023 lopen de lonen weer in.

5.7 Cao-loonontwikkeling, 2013 – 2024

Bron: CBS

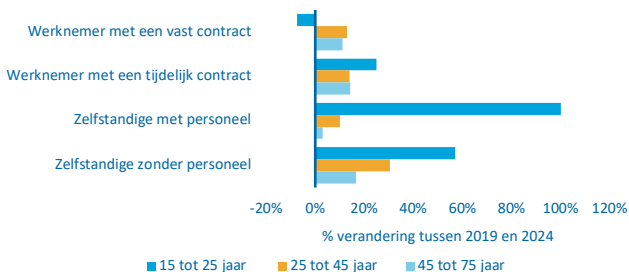

Nederlanders werken steeds vaker als zelfstandige zonder personeel (zzp'er).

5.8 Groei aantal werkenden per type contract, tussen K1 2019 en K1 2024

Bron: CBS

Zzp'ers zijn in veel sectoren werkzaam; in de top 4 'zzp-sectoren' is ongeveer een derde van de werkenden zzp'er.

5.9 Zzp'ers (15 tot 75 jaar) naar bedrijfstak, 2023

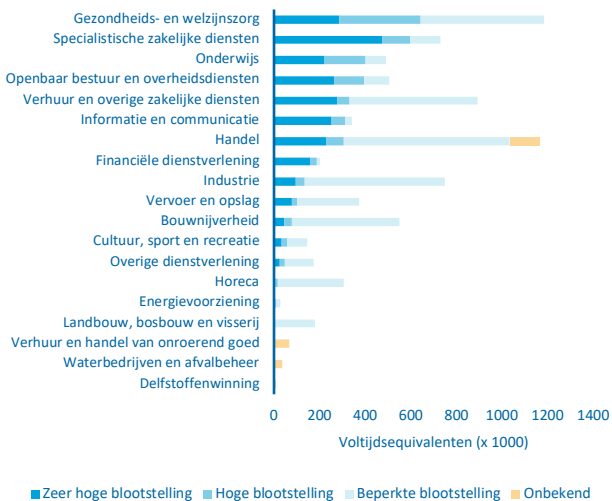
Bron: CBS

Sectoren als de zorg, handel en zakelijke diensten zullen het meest worden blootgesteld aan AI.

5.10 Aantal banen met blootstelling aan AI, per sector

Bron: PwC

6. Inkomen en vermogen

6.1 Overzicht besteedbaar inkomen huishoudens, 2022

Bron: CBS

Het besteedbaar inkomen is het inkomen na belastingen, inkomensoverdrachten, premies, etc.

Gemiddeld besteedbaar inkomen	€ 50.900,-
Mediaan besteedbaar inkomen	€ 41.700,-

Het gestandaardiseerd inkomen is het besteedbaar inkomen, gecorrigeerd voor de huishoudensgrootte

Gemiddeld gestandaardiseerd inkomen	€ 35.400,-
Mediaan gestandaardiseerd inkomen	€ 31.600,-

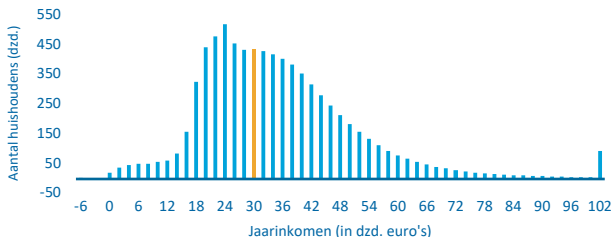
Vermogen is de balans van bezittingen en schulden

Gemiddeld vermogen	€ 309.800,-
Mediaan vermogen	€ 135.100,-

Het mediane inkomen in Nederland was 31.600 euro per jaar in 2022.

6.2 Inkomensverdeling - gestandaardiseerd besteedbaar inkomen, 2022

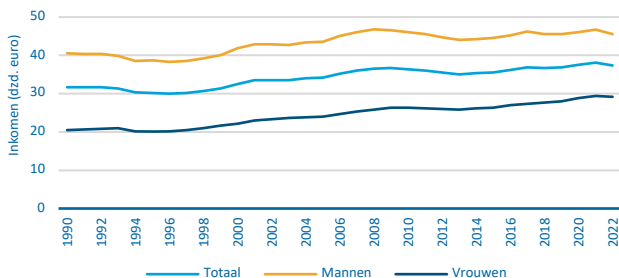
Bron: CBS

Vrouwen verdienen gemiddeld 60% van wat mannen gemiddeld verdienen; dit verschil is over de tijd iets kleiner geworden.

6.3 Persoonlijk inkomen na belastingen en inkomensoverdrachten over de tijd, 1990 – 2022

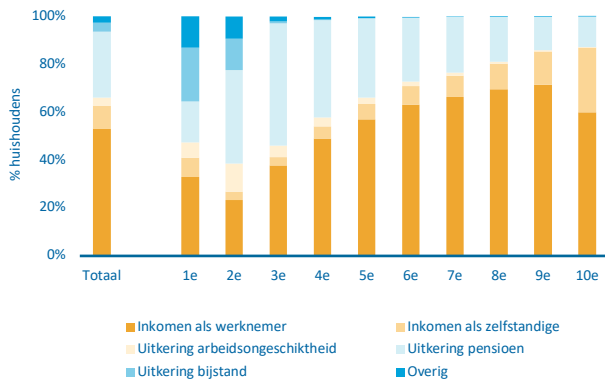
Bron: CBS

Inkomensbronnen variëren per inkomensdeciël.

6.4 Voornaamste inkomensbron voor de inkomensdecielen, 2022

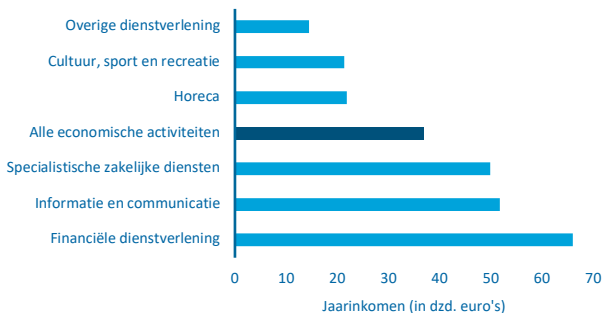
Bron: CBS

Er zijn grote verschillen in het mediane jaarinkomen van zzp'ers tussen sectoren.

6.5 Mediaan jaarinkomen zzp'ers, per bedrijfstak, 2022

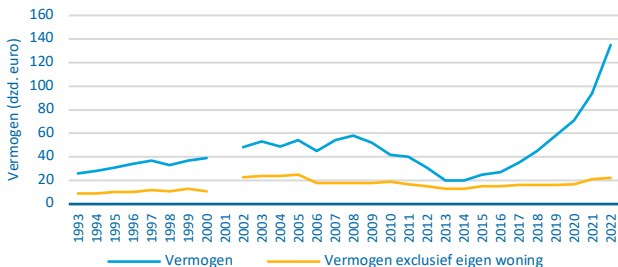
Bron: CBS

Sinds 2013 bestaat de groei in het gemiddelde vermogen vooral uit waardestijgingen in de eigen woning.

6.6 Gemiddeld vermogen van huishoudens over tijd, 1993 – 2022

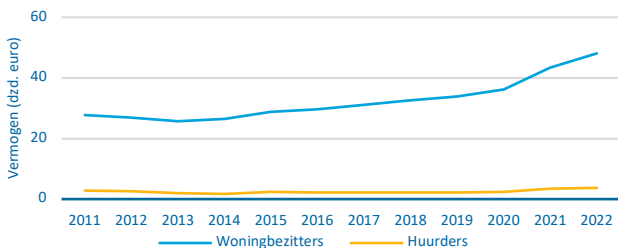
Bron: CBS

Dit werkt door in de vermogensverschillen tussen huurders en woningbezitters.

6.7 Gemiddeld vermogen van huishoudens over de tijd - huurders versus woningbezitters, 2011 - 2022

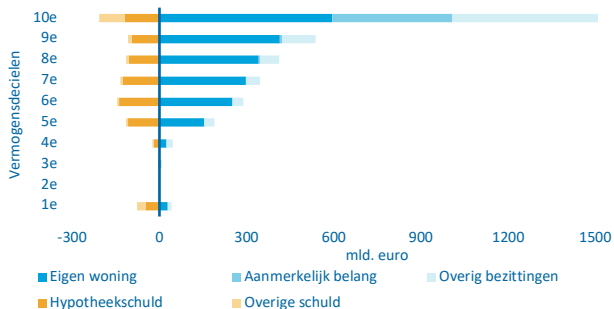
Bron: CBS

De eigen woning en hypotheekschuld vormt voor de meeste Nederlanders de belangrijkste bron van schulden en bezittingen.

6.8 Totale schulden en bezittingen van de 10%-vermogensgroepen, 2022

Bron: CBS

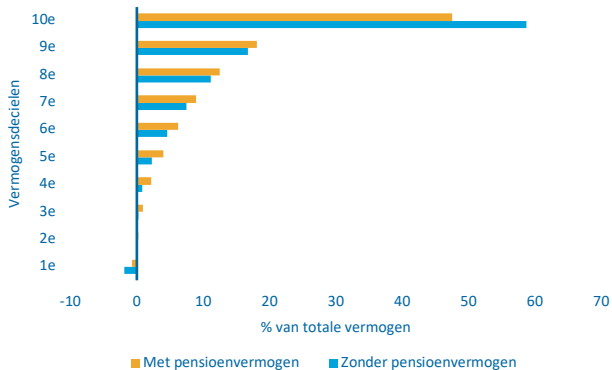

Als je pensioenen meetelt in de vermogensverdeling, vermindert de vermogensongelijkheid iets.

6.9 Vermogensaandeel huishoudens per 10%-vermogensgroep, 2021

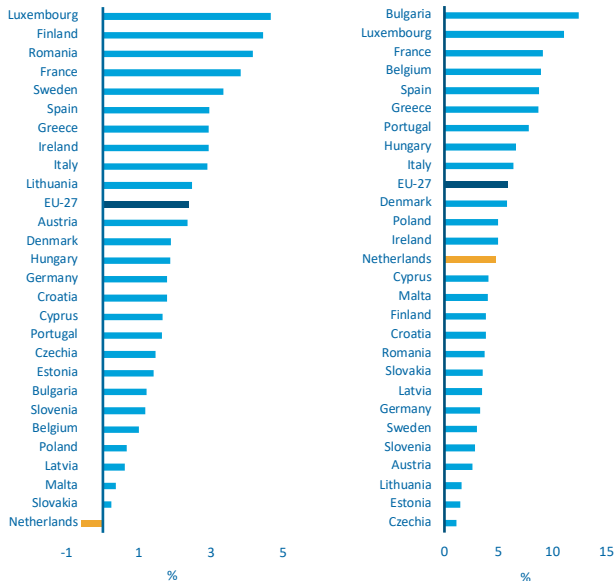
Bron: CBS

Nederland heft minder belasting op inkomen uit vermogen dan andere EU-landen

6.10 Belasting op inkomen uit vermogen (links) en waarde van vermogen (rechts) als % van totale belastingopbrengsten

Bron: Europese Commissie

Fysieke leefomgeving en klimaat

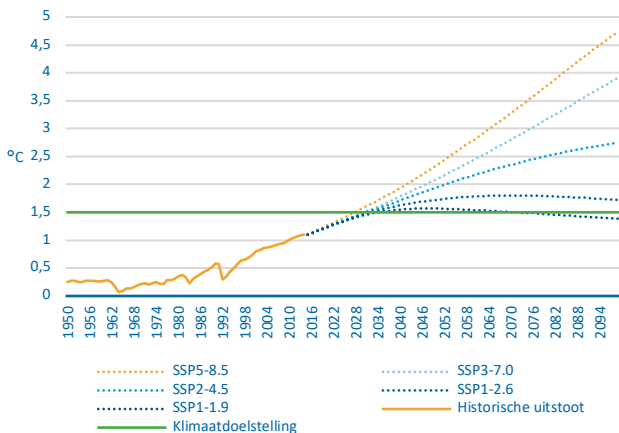
- 7 Klimaat en energie
- 8 Landbouw en Natuur
- 9 Wonen

7. Klimaat en energie

De scenario's van het IPCC laten zien dat er hoogstwaarschijnlijk extra klimaatbeleid nodig is wereldwijd om de Parijs-doelstelling te halen.

7.1 IPCC-rapport – vijf scenario's voor de verandering in de mondiale oppervlaktetemperatuur, 1950 – 2094

Bron: IPCC

SSP1: Duurzaamheid – De groene weg inslaan (lage uitdagingen op het gebied van mitigatie en aanpassing)

SSP2: Midden op de weg (middelgrote uitdagingen voor mitigatie en aanpassing)

SSP3: Regionale rivaliteit – Een rotsachtige weg (grote uitdagingen voor mitigatie en aanpassing)

SSP4 Ongelijkheid – Een verdeelde weg (lage uitdagingen op het gebied van mitigatie, grote uitdagingen op het gebied van aanpassing)

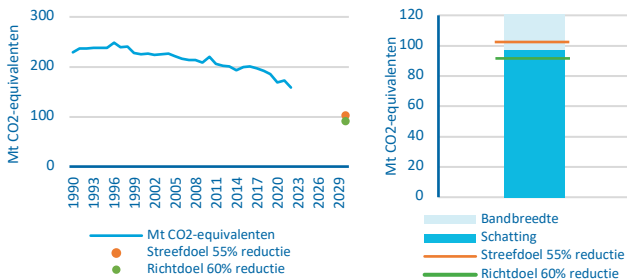
SSP5 Ontwikkeling op basis van fossiele brandstoffen – De snelweg nemen (hoge uitdagingen voor mitigatie, lage uitdagingen voor aanpassing)

Met vastgesteld, voorgenomen en geagendeerd beleid is het onzeker of de Nederlandse klimaatdoelen in 2030 gehaald worden.

7.2 Nationale broeikasgasemissies en doelen, 1990 – 2030

Bron: PBL

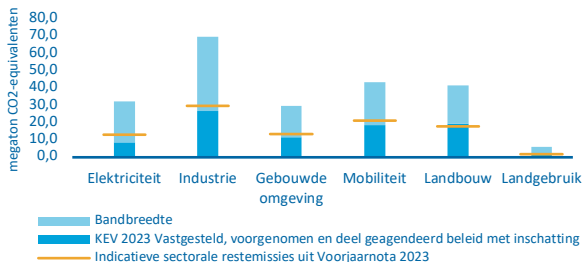
Raming KEV 2023; vastgesteld, voorgenomen en deels geagendeerd beleid met inschatting (NB: een gedeelte van het geagendeerd beleid is in 2024 niet tot uitvoering gekomen – zie voor meer informatie de KEV 2024)

Het doelbereik voor 2030 hangt af van tijdige implementatie van beleid. De bandbreedtes van effecten zijn groot in alle sectoren.

7.3 Emissieramingen broeikasgassen en indicatieve restemissies per sector

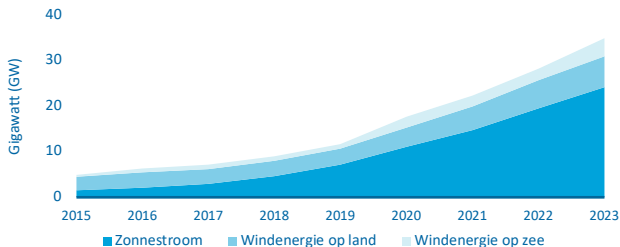
Bron: PBL

Sinds 2015 zijn er flinke stappen gezet in het opwekken van duurzame elektriciteit, met name zonnestroom.

7.4 Opgesteld elektrisch vermogen einde jaar, 2015 – 2023 in Gigawatt (GW)

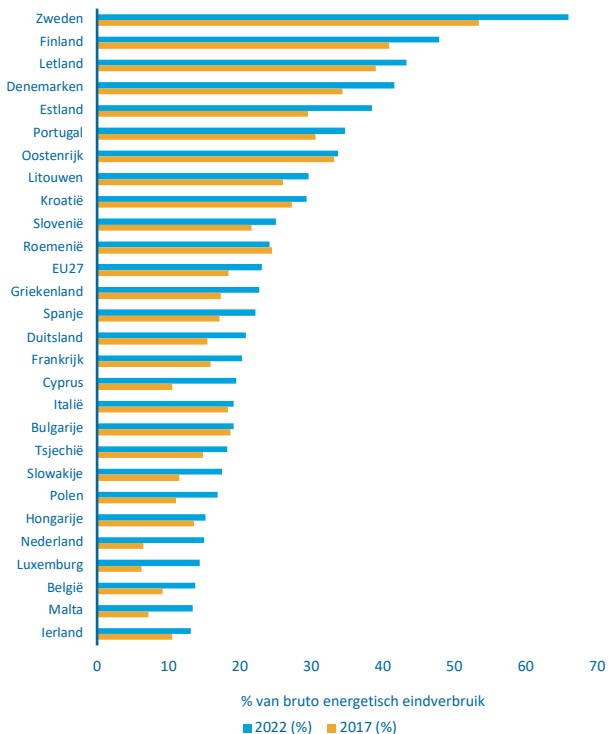
Bron: CBS

In de EU loopt Nederland nog steeds achter in aandeel hernieuwbare energie, maar Nederland heeft wel de meeste vooruitgang geboekt.

7.5 Hernieuwbare energie in Europa, als aandeel van het bruto energetisch eindverbruik, 2017 - 2022

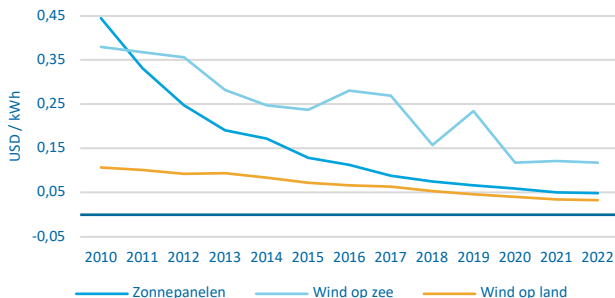
Bron: CBS en Eurostat

Opwekkosten voor zonnepanelen en wind op zee zijn sterk gedaald.

7.6 Gemiddelde opwekkosten over levensduur (LCOE, 2022 USD/kWh), 2010 – 2022

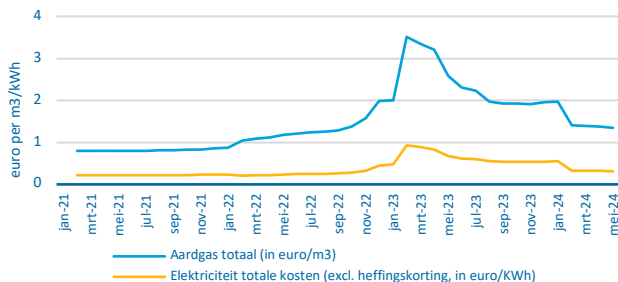
Bron: IRENA

Na de energiecrisis in 2023 dalen de tarieven voor gas en elektriciteit weer fors, maar ze blijven hoger dan vóór de energiecrisis.

7.7 Gemiddelde energietarieven voor consumenten, aardgas en elektriciteit, 2021 – 2024

Bron: CBS

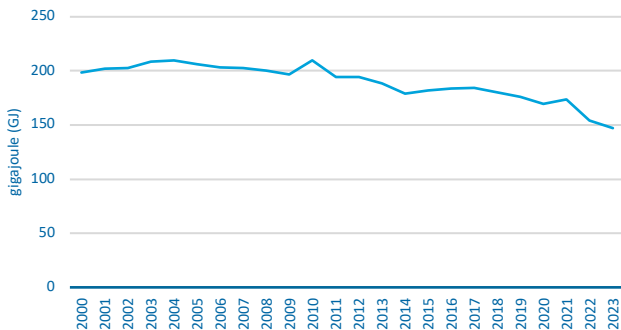

Sinds 2010 daalt het energieverbruik van Nederlanders; in de laatste twee jaar is deze daling sterker geworden.

7.8 Energieverbruik per inwoner (GJ), 2000 – 2023

Bron: CBS

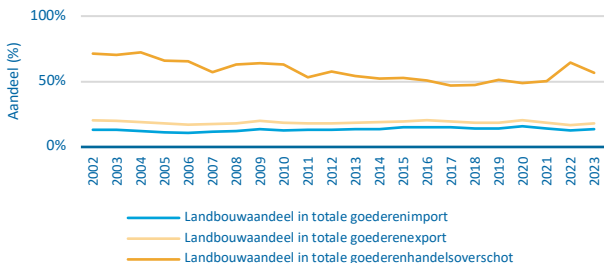

8. Landbouw en Natuur

Landbouwproducten maken 18% uit van de goederenexport, 14% van de import en 56% van het goederenhandelsoverschot

8.1 Ontwikkeling landbouwaandeel in totale goederenexport, -import en -overschot, 2002 – 2023

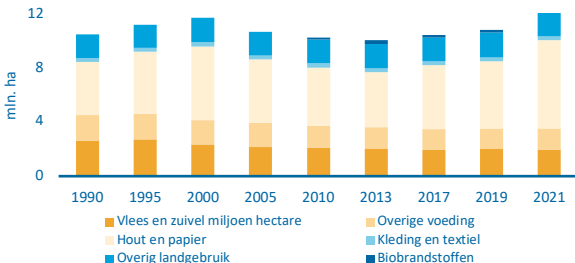
Bron: Agrimatie

De hoeveelheid land nodig om in Nederlandse consumptie te voorzien (landvoetafdruk), is driemaal het Nederlandse landoppervlak en stijgt.

8.2 Nederlandse landvoetafdruk over tijd, 1990 - 2021

Bron: CLO

In 64% van de onderzochte habitats is verslechtering geconstateerd, of kan niet worden uitgesloten dat natuurkwaliteit onder druk staat.

8.3 Natuurdoelanalyses - oordelen over verslechtering en instandhouding, 2023

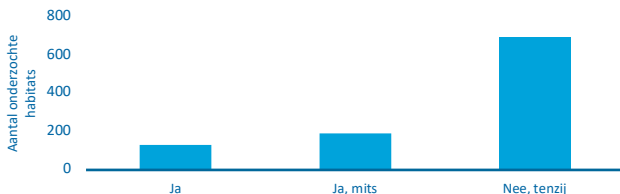
Bron: LVVN

Toelichting categorieën:

Ja, er is geen verslechtering en de uitbreidingsdoelen worden gehaald.

Ja mits, er is geen verslechtering, maar aanvullende maatregelen zijn nodig voor uitbreidingsdoelen.

Nee, tenzij, verslechtering kan niet worden uitgesloten en uitbreidingsdoelen worden niet gehaald tenzij aanvullende maatregelen worden genomen

Verschillende drukfactoren hebben een negatieve invloed op de natuur, stikstofoverschot en waterbeschikbaarheid spelen vaak een rol

8.4 Drukfactoren in natuurgebieden met een natuurdoelanalyse

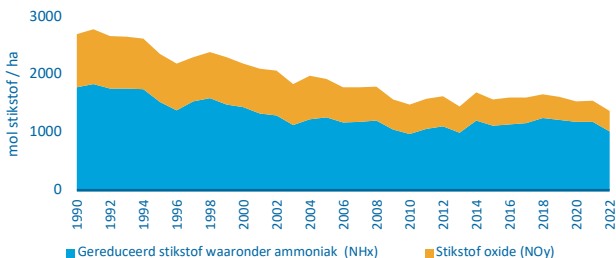
Bron: Ecologische Autoriteit

De stikstofdepositie is tussen 1990 en 2010 gedaald, maar sinds 2010 is deze daling gestagneerd.

8.5 Stikstofdepositie per hectare, 1990 - 2022

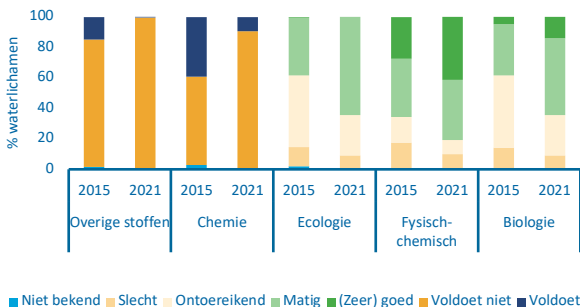
Bron: CLO

De kwaliteit van het oppervlaktewater voldoet niet op het gebied van overige stoffen en chemie. Dit is over tijd verder verslechterd.

8.6 Beoordeling kwaliteit oppervlaktewater volgens de Kaderrichtlijn Water, 2015 – 2021

Bron: IHW, PBL

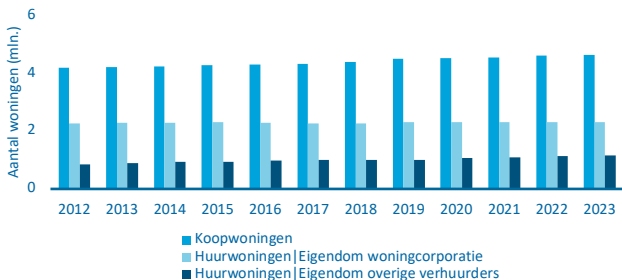

9. Wonen

De meeste woningen in Nederland zijn koopwoningen of huurwoningen van een woningcorporatie.

9.1 Ontwikkeling aandeel eigendomsstructuur woningen, 2012 - 2023

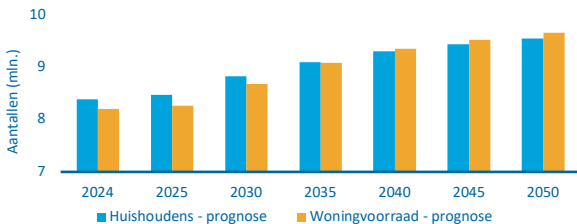
Bron: CBS

De groei van de woningvoorraad is pas op termijn (rond 2035) voldoende om verwachte groei van het aantal huishoudens in te halen.

9.2 Woningvoorraad versus huishoudens, prognose tot 2050

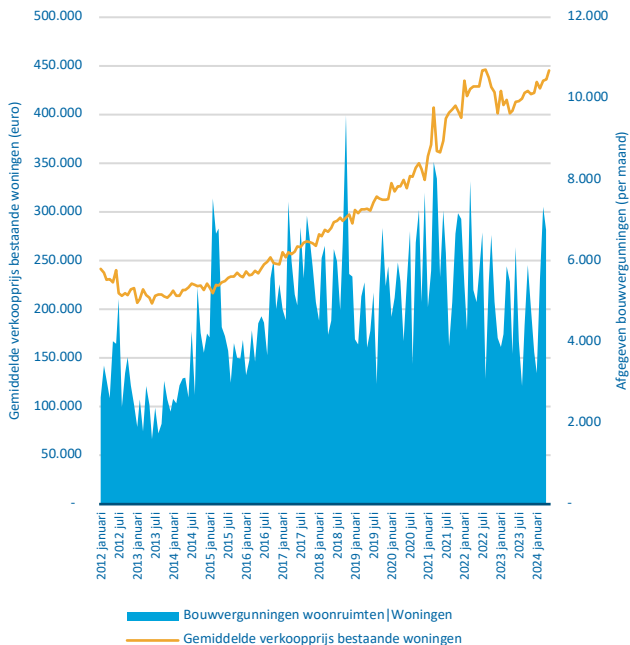
Bron: ABF Research - Primos prognose

Hoeveelheid afgegeven bouwvergunning groeit niet mee met prijzen, door structurele belemmeringen zoals o.a. tekorten aan bouwlocaties.

9.3 Gemiddelde verkoopprijs en afgegeven bouwvergunningen, 2021 – 2024

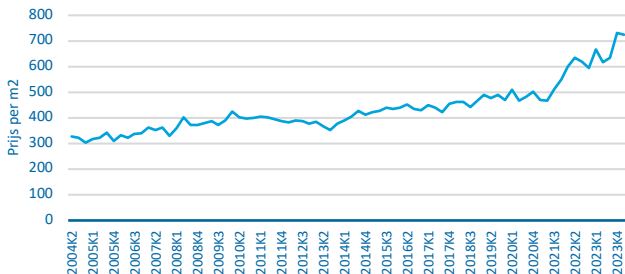
Bron: CBS

De schaarste komt ook tot uitdrukking in de prijs van bouw kavels, die met name sinds 2021 is toegenomen.

9.4 Gemiddelde prijs bouw kavels, 2004 - 2023

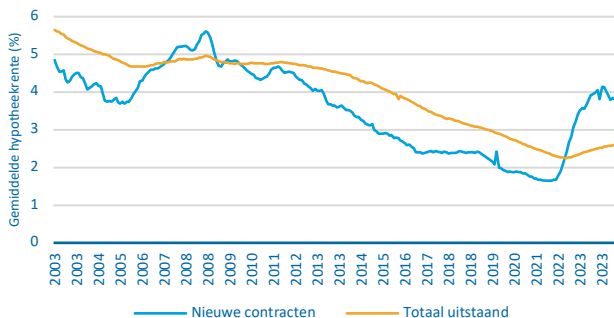
Bron: Kadaster

Sinds 2022 zijn de hypotheekrentes sterk gestegen; dit is nog beperkt doorgewerkt in hypotheekbestand.

9.5 Gemiddelde hypotheekrente, 2003 – 2024

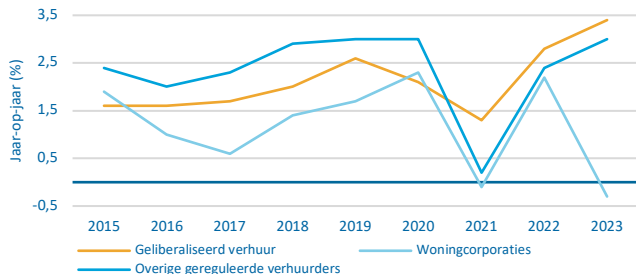
Bron: DNB

Huurverhogingen bij woningcorporaties zijn lager dan bij andere verhuurders, met name door overheidsbeleid in 2021 en 2023

9.6 Huurverhogingen - verschillende huursegmenten, 2015 - 2023

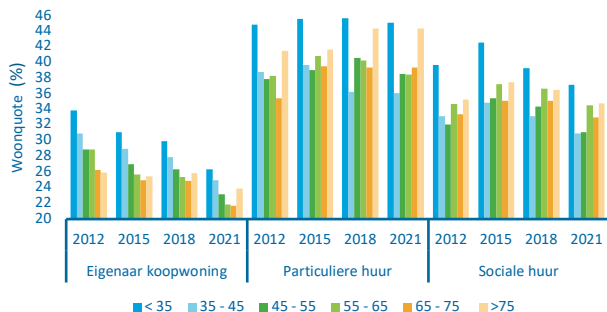
Bron: CBS

De woonquote - percentage uitgaven woonlasten van het inkomen - is hoogst voor particuliere huurders, specifiek voor jongeren en ouderen.

9.7 Woonlasten naar leeftijd en woningtype, 2012 – 2021

Bron: CBS

Brede welvaart en sociaal domein

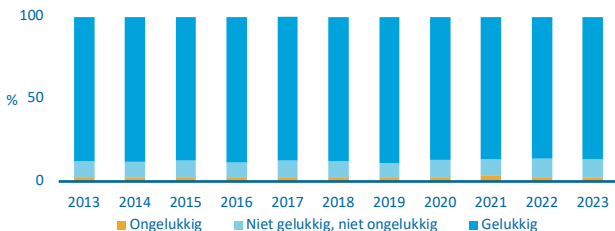
- 10 Brede welvaart
- 11 Armoede en ongelijkheid
- 12 Zorg en welzijn

10. Brede welvaart

Tevredenheid met het leven is heel stabiel over tijd; bijna 90% van de Nederlanders is gelukkig.

10.1 Tevredenheid met het leven, over tijd en vergeleken met de EU, 2013 – 2023

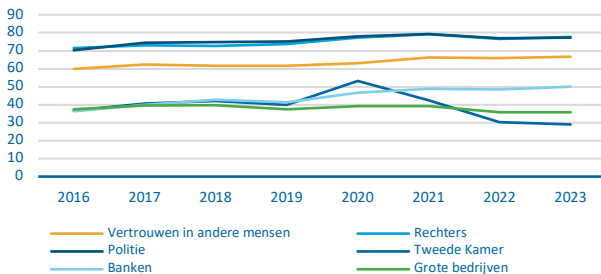
Bron: CBS Monitor Brede Welvaart

Voor de meeste instituties is het vertrouwen relatief stabiel over tijd, en licht stijgend, vertrouwen in de Tweede Kamer is echter gedaald.

10.2 Aandeel mensen dat aangeeft vertrouwen te hebben in instituties (%), 2016 – 2023

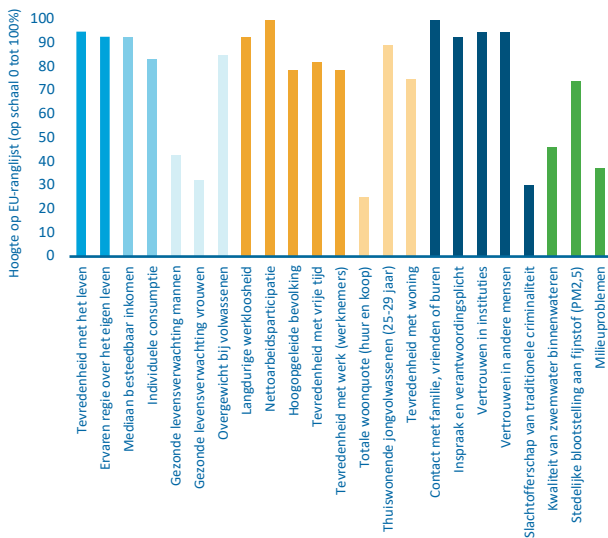
Bron: CBS

Brede welvaart in Nederland is over het algemeen hoog vergeleken met andere Europese landen.

10.3 Positie van NL in EU op brede welvaart hier en nu, 2023

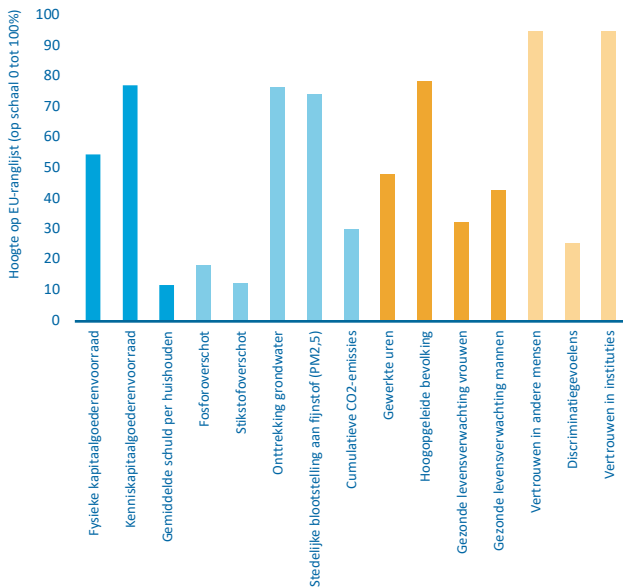
Bron: CBS

Nederland scoort minder goed op het gebied van schulden, stikstof, CO2, en gezonde levensverwachting voor toekomstige generaties.

10.4 Positie van NL in EU op brede welvaart volgende generaties, 2023

Bron: CBS

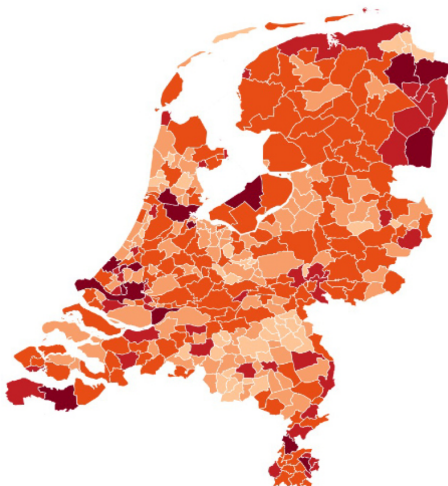
Er is variatie tussen gemeenten wat betreft het aantal slecht scorende brede welvaart indicatoren.

10.5 Aantal slecht scorende brede welvaart indicatoren per gemeente

Bron: CBS

Indicatoren

- Minder dan 2
- 2 tot 5
- 5 tot 10
- 10 tot 15
- 15 of meer

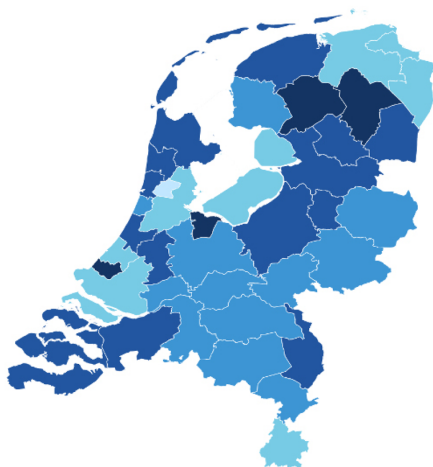
Er lijkt echter geen sterke samenhang te zijn tussen slecht scoren op brede welvaart en algehele tevredenheid.

10.6 Percentage tevreden per COROP-regio, 2013 – 2019

Bron: CBS

Indicatoren

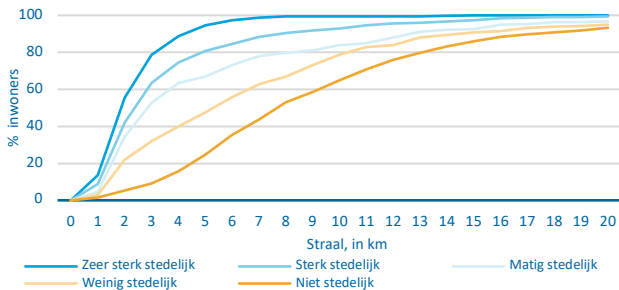
- Minder dan 2
- 2 tot 5
- 5 tot 10
- 10 tot 15
- 15 of meer

In de minst stedelijke gebieden moet 35% van de inwoners meer dan 10 km reizen naar een treinstation.

10.7 Percentage inwoners met toegang tot een treinstation binnen een bepaalde straal (x-as), 2020

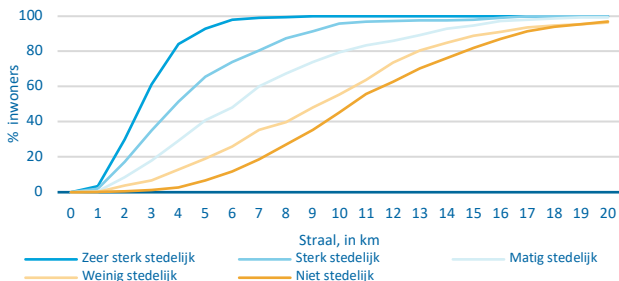
Bron: CBS

In de meest stedelijke gebieden heeft vrijwel iedereen een huisartsenpost binnen 8 km afstand.

10.8 Percentage inwoners met toegang tot een huisartsenpost binnen een bepaalde straal (x-as), 2020

Bron: CBS

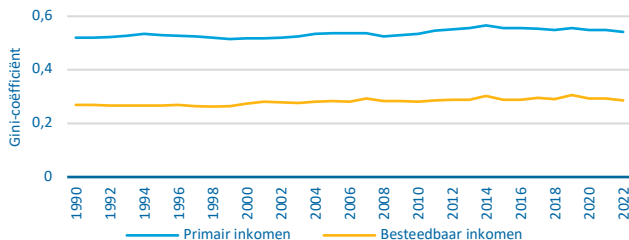

11. Armoede en ongelijkheid

Het besteedbaar inkomen is gelijkjer verdeeld dan het primair inkomen; herverdeling vindt met name plaats via AOW en pensioenen.

11.1 Ongelijkheid in het primair en besteedbaar inkomen, gestandaardiseerd voor huishoudens, 1990 – 2022

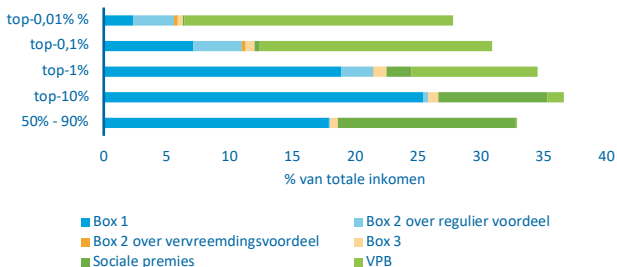
Bron: CBS

De top-1% inkomens betalen relatief minder belasting dan de groep daar net onder.

11.2 Gemiddelde belastingdruk per inkomensgroep, (%) van het totale inkomen over 2011-2019

Bron: CPB

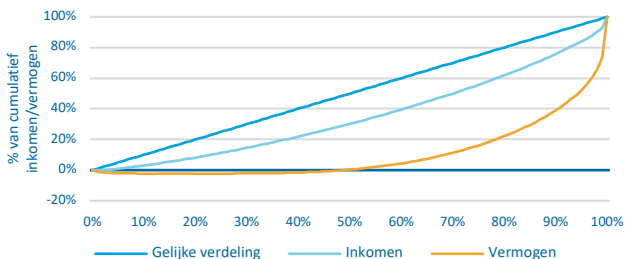

Vermogen is ongelijker verdeeld dan inkomen.

11.3 Lorentzcurve voor inkomen en vermogen, 2022

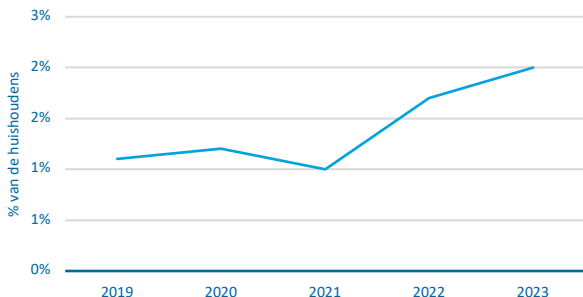
Bron: CBS

Sinds 2021 is het aandeel huishoudens met instroom in geregistreerde problematische schulden verdubbeld.

11.4 Aandeel huishoudens met instroom in geregistreerde problematische schulden in Nederland, 2019 – 2023

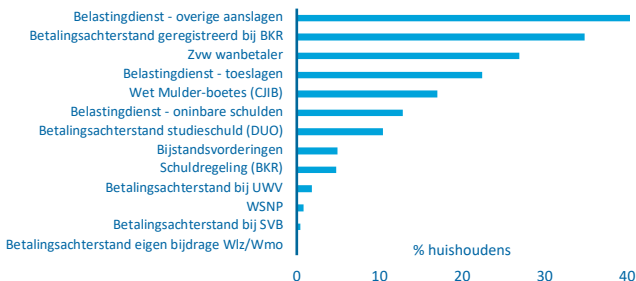
Bron: CBS

De meeste geregistreerde problematische schulden staan uit bij de Belastingdienst, Toeslagen en zorgverzekeraars.

11.5 Aandeel huishoudens met geregistreerde problematische schulden per schuldregistratie, 2023

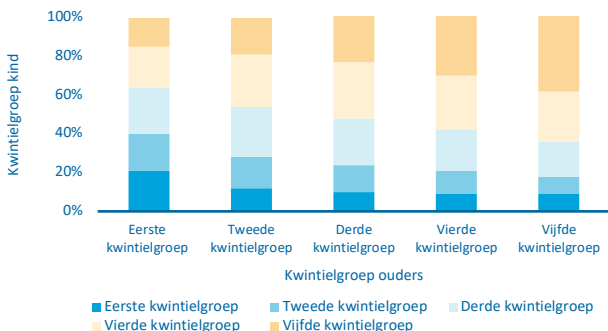
Bron: CBS

Er is relatief veel inkomensmobiliteit in Nederland.

11.6 Inkomensmobiliteit tussen familiegeneraties, naar inkomenskwintielen van ouders en kinderen

Bron: CBS

Met de nieuwe plannen van het kabinet stabiliseren de armoedecijfers in 2025 naar 4,4% van de personen en 4,7% van de kinderen.

11.7 Personen onder de armoedegrens, % onder criterium niet-veel-maar-toereikend van SCP

Bron: CPB

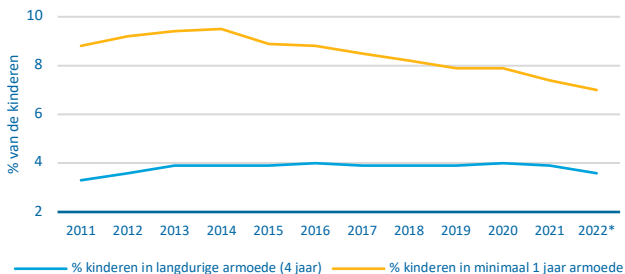

Hoewel het percentage kinderen in 1 jaar armoede daalt, is het percentage kinderen in langdurige armoede nauwelijks veranderd.

11.8 Kinderen in armoede, minimaal 1 jaar en minimaal 4 jaar (langdurig), 2011 – 2022

Bron: CBS

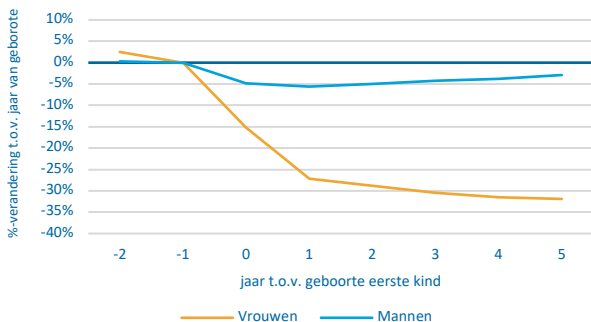
* Voorlopig cijfer

Het inkomen van vrouwen daalt ongeveer een derde na de geboorte van het eerste kind; inkomensdaling van mannen blijft beperkt.

11.9 Inkomen twee jaar voor en vijf jaar na geboorte eerste kind, cohort 2012 – 2014

Bron: CBS

12. Zorg en welzijn

Nederland scoort relatief goed op welzijn in internationale vergelijkingen

12.1 Top-tien internationale ranglijsten voor welzijn

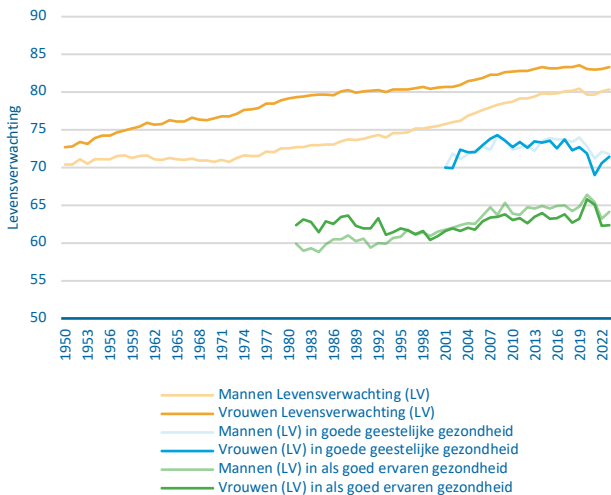
Bron: OESO, VN, World Happiness Report

	BETTER LIFE INDEX 2020	HUMAN DEVELOPMENT INDEX 2022	WORLD HAPPINESS REPORT 2024
1	Noorwegen	Zwitserland	Finland
2	IJsland	Noorwegen	Denemarken
3	Zwitserland	IJsland	IJsland
4	Zweden	Hong Kong	Zweden
5	Finland	Denemarken	Israël
6	Nederland	Zweden	Nederland
7	Australië	Duitsland	Noorwegen
8	VS	Ierland	Luxemburg
9	Denemarken	Singapore	Zwitserland
10	Canada	Nederland	Australië

De levensverwachting stijgt, maar de levensverwachting in goed ervaren gezondheid en geestelijke gezondheid is significant lager.

12.2 Levensverwachting, totaal en in goed ervaren en geestelijke gezondheid, 1950 – 2023

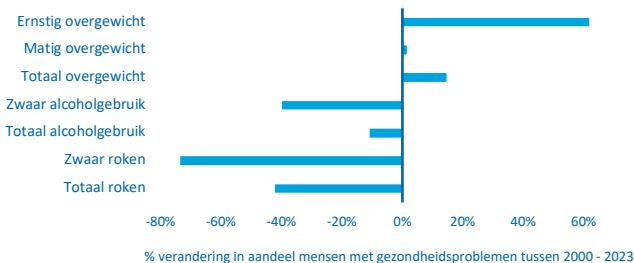
Bron: CBS

Alcoholgebruik en roken zijn afgenomen sinds 2000. Overgewicht, en vooral ernstig overgewicht, is echter gestegen.

12.3 Veranderingen in gezondheidsproblemen en leefstijl, 2000 – 2023

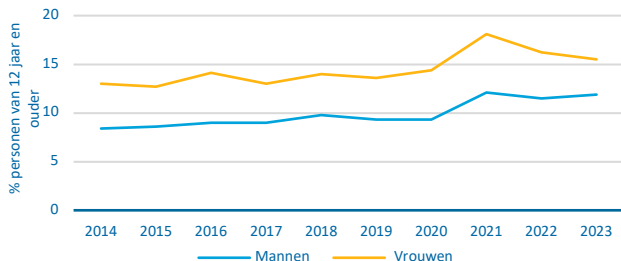
Bron: CBS

De mentale gezondheid bereikte een dieptepunt in 2021. Bij vrouwen is die sindsdien verbeterd, maar bij mannen niet.

12.4 Psychische klachten bij personen van 12 jaar en ouder op basis van de Mental Health Inventory (MHI), 2014 – 2023

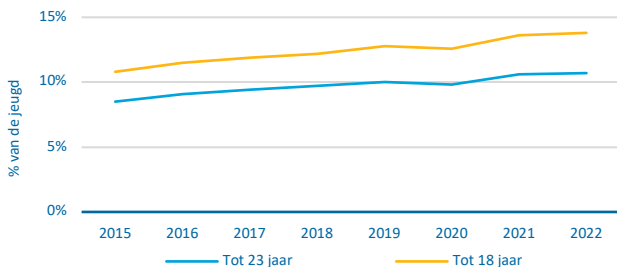
Bron: CBS

Het gebruik van jeugdzorg stijgt al langere tijd. In 2023 kwam 1 op de 7 jongeren onder de 18 in aanraking met jeugdzorg.

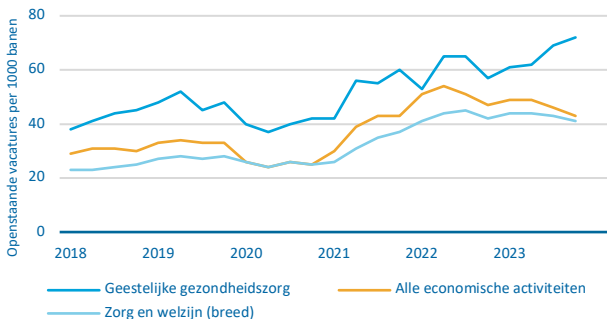
12.5 Percentage van jeugd met jeugdzorg, 2015 - 2023

Bron: CBS

De zorg kampt met grote personeelstekorten, vooral de ggz kent veel onvervulde vacatures.

12.6 Openstaande vacatures in de zorg- en welzijnssector per 1000 banen, 2018 - 2023

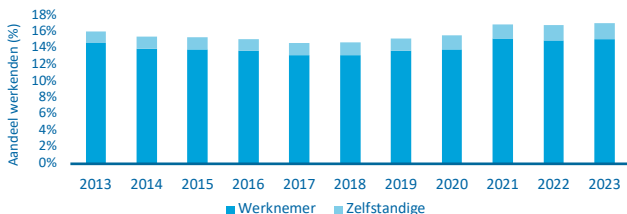

Steeds meer mensen werken in de zorg. Het aantal zelfstandigen in de zorg stijgt.

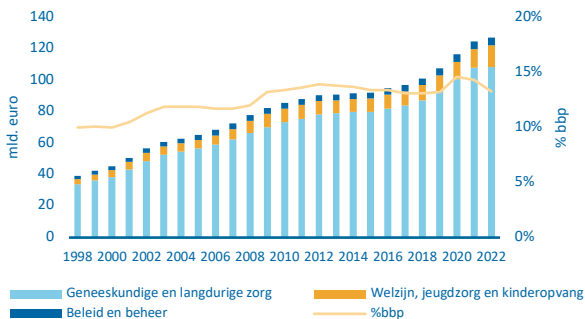
12.7 Aandeel werkenden in de zorg- en welzijnssector (% van alle werkenden), 2013 – 2023

Bron: CBS

De zorguitgaven stijgen fors. Het meeste geld gaat naar geneeskundige en langdurige zorg.

12.8 Uitgaven aan gezondheidszorg en welzijn in mln. euro (links, nominaal) en uitgaven aan gezondheidszorg en welzijn als % bbp (rechts)

Het grootste deel van de zorgkosten wordt collectief gefinancierd en maar een klein aandeel bestaat uit eigen betalingen.

12.9 Eigen betalingen in verhouding tot de totale zorguitgaven, 2006 – 2022

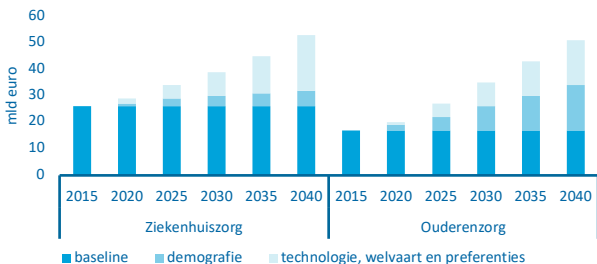
Bron: CBS

De zorguitgaven in de ouderenzorg stijgen door vergrijzing, kosten van ziekenhuiszorg o.a. door nieuwe duurdere behandelmethodes.

12.10 Raming ontwikkeling uitgaven ziekenhuiszorg en ouderenzorg, incl. drijvers (technologie, demografie, 2015 – 2040)

Bron: RIVM (interne notitie), van der Valk & van Dijk (2022) ESB

De Nederlandse uitgaven aan langdurige zorg zijn hoog, terwijl een groot deel van de stijgende zorgkosten door vergrijzing nog komt.

12.11 Internationale vergelijking van kosten van langdurige zorg en de verwachte toename van 80-plussers, 2021

Bron: VN

